

Krönika

Dagens Nyheter sjunker allt djupare i vidskepelse, noterar Knut Carlqvist. Det är tydligen dags för korståg.

Leve Hägerström!

Fostran i 60-talets fria Uppsala var skoningslös. Jaha, sade någon tweedklädd grabb lugnt och pillrade ner McBarens Latakia i snuggan. Vad menar du med vackert? Man satt i universitetskällaren, nere på Alma, och åt skinkmacka med te för 50 öre. Eller på fiket mitt emot kåren på S:t Johannesgatan. De riktigt elaka grabbarna hade skinn på kavajärmarna som om de gnott armåbågarna mot ekskivorna i läsesal A i decennier. De sade: Vad menar du med vackert? De nyanlända från Trummelsberg sade: Vad *exakt* menar du med vackert? De viftade med varningsflagg. De riktigt elaka grabbarna varnade inte.

De åren angav Staffan Hallströms gulgrå tavla *Ingens hundar* tonen inom konsten. Trebenta hundar skulle det vara. Vi läste Camus. Universitetet regerades av Ingemar Hedenius som åt teologer till frukost. Carl Orffs *Carmina Burana* uruppfördes av OD. Den var säkert uruppförd både här och var dessförinnan, men detta var uruppförandet i Uppsala och något alldeles särskilt. *Carmina Burana* är ett vackert stycke.

Vad menar du med vackert? Snyggt liksom. Pampigt. *O Fortuna, Imperatrix!* Uhu? sade den tweedklädde och tände pipan. Menar du att stycket är vackert i sig eller att du tycker att stycket är vackert? Brandrök spred sig över lokalen. Det är nog jag som tycker det är vackert, sade jag. Nog? sade den

tweedklädde sylrigt och drog eld på ännu en tändsticka. 60-talets pipor tändes oupphörligen. En japan skulle väl anse Orff skäligen vulgär, eller vad tror du?

Uhu? sade den tweedklädde och tände pipan. Menar du att stycket är vackert i sig eller att du tycker att stycket är vackert?

Axel Hägerström satt i väggarna på Alma och var det något man lärde sig, var det att skilja på sina känslor inför en företeelse och företeelsen själv. Hägerström (1868–1939) var rättsfilosofen som gjorde rent hus

med den boströmska metafysiken och statsidealismen, den som lärde att Gud, Konungen och hans Ämbetsmän var den heliga treenigheten.

En av de färligaste föreställningarna, sade Hägerström, är den att det finns något sådant som en objektiv rättvisa och sanna värden. Vad man då egentligen gör, är att man ikläder sina intressen en gudomlig mantel. Den, som hävdar att hans intressen speglar en gudomlig ordning, menar nödvändigt att andra intressen och andra värden är av satan. Ur detta följer en på allt förnuft blottad fanatism och hat, som kan slita nationer och världsdelar i stycken. Historien har bekräftat Hägerström och det med råge.

Nu gör metafysiken och de sanna värdena come-back. I spetsen går Dagens Nyheter. Nathan Schachar hoppade på mig och hävdade att värden är "moraliska fakta eller sanningar". Dessa kan förstås inte bevisas, lika lite som det går att leda en religion i bevis, tillägger han. Inte? Hur kan vi då tala om dem som fakta eller sanningar? Schachar fullföljer inte sin tankegång, vad han begär är att vi ska *tro*. Han vädar till känslan, inte till förnuftet, och skäller mig för värderelativist. Jag anser inte att ett värde är så gott som ett annat. Inte heller Hägerström, som i sitt rättshistoriska livsverk *Der römische Obligationsbegriff im Lichte der allgemeinen römischen Rechtsanschauung* mördade Rousseau och idén om samhällskontraktet. Rätten vilar och måste vila på magiska föreställningar. Ta handslaget. Vad i handslaget är *objektivt* bindande? Ändå är det bindande, och det är till gagn att det uppfattas som bindande.

Om folk på annat håll gnuggar näsorna för att bekräfta ett avtal, än sen? Det är ingen anledning att skjuta dem.

3 mars 1998

KNUT CARLQVIST

En man med ett omöjligt uppdrag

Han var en profilös pragmatiker, vald av en splittrad parlamentsgrupp. Svend Dahl anmäler en biografi över John Major.

John Major kommer knappast att bli ihågkommen som en av 1900-talets stora brittiska premiärministrar. Ohjälpligt hamnar han – trots sju år på 10 Downing Street – i skuggan av föregångaren Margaret Thatcher, som förvandlade Storbritannien och det konservativa partiet, och efterträdaren Tony Blair, som förvandlat labourpartiet. Det enda avtryck Major lär lämna efter sig är att han ledde det konservativa partiet när det gjorde sitt bästa val sedan början av 1800-talet.

Biografi

Anthony Seldon
Major: *A Political Life*
Weidenfeld & Nicholson, 1997

Ändå är det fel att avfärda Major som en misslyckad premiärminister. Det är åtminstone vad historikern Anthony Seldon hävdar i en stor biografi över Major.

John Major var en outsider i torypartiet. Han kom från en enkel bakgrund och hade slutat skolan när han var 16 år. Trots den för det konservativa partiet ovanliga bakgrunden gjorde han snabb karriär. Efter att en tid ha varit kommunalpolitiker blev han 1979 parlamentsledamot. Under 80-talet kom han att inneha en rad lägre ministerposter i Thatchers regeringar och förutspåddes en lysande framtid. När Thatcher sommaren 1989 hade tröttnat på sin mångåriga utrikesminister Geoffrey Howes proeuropeiska hållning tog Major sitt första stora steg mot premiärministerposten. Övet en natt flyttades han från posten som andreman i finansdepartementet till utrikesministerposten.

En pålitlig kraft

Thatcher hade då sedan en tid tillbaka börjat se Major som sin naturliga efterträdare. Visserligen saknade Major erfarenhet av utrikespolitik. Men Thatcher ansåg att han var en pålitlig kraft som inte skulle falla för trycket från de proeuropeiska tjänstemännen i utrikesförvaltningen.

Några månader senare fick Major emellertid ta över som

Tiden rinner ut. Premiärminister John Major kort före katastrofvalet den 1 maj 1997.
Foto: ADAM BUTLER/EPA/PRESSENS BILD

finansminister. Under året som finansminister kom Major att fatta ett mycket viktigt beslut. Efter mycket övertalning fick han Thatcher att acceptera en knytning av pundet till växelkursmekanismen ERM – ett beslut som fick ödesdigra konsekvenser för både det konservativa partiet och Majors möjligheter att vara en effektiv premiärminister.

Svår att få grepp om

Ett av Majors utmärkande drag som politiker har varit svårigheten att placera in honom på en politisk karta. Nigel Lawson, som var Thatchers finansminister och Majors chef under några år på 80-talet, har till exempel sagt att han aldrig under de år de arbetade tillsammans lyckades få grepp om var Major stod. Major bekräftade denna bild av sig själv när han vid ett tillfälle konstaterade att han varken var ekonom eller moralistfilosof, utan helt enkelt en praktiskt inriktad politiker. Samtidigt har han emellertid hävdats sin ideologiska samhörighet med torypartiets socialpolitiskt engagerade vänsterflygel, vilket varken hindrade honom från att vara en lojal anhängare av Thatcher eller bli utsedd till hennes kronprins.

Den otydliga politiska profilen var utan tvekel en orsak till varför John Major blev partiledare och premiärminister när Thatcher föll. Major hade helt enkelt inga fiender i partiet. När Thatchers anhängare – torypartiets högerflygel – röstade fram Major trolle de att de röstade på en person med samma åsikter som Thatcher. Andra såg en röst på Major som det enda sättet att stoppa den kandidat som

väckte ideologiska känslor – den mer vänsterinriktade Michael Heseltine.

Med en stark ställning i partiet borde Major ha haft förutsättningar att bli en framgångsrik premiärminister. Visserligen lyckades han otippat vinna parlamentsvalet 1992 och i samband med det demonstrera sin förmåga som politisk talare. Men arvet efter Thatcher visade sig innehålla allt för många potentiella konflikthårda. Viktigast var naturligtvis Europafrågan, som tydligt delade partiet, och där motståndarna på allvar skulle bryta ut under Majors tid som premiärminister.

Han gjorde vad han kunde. Problemet var bara att hans parti förvandlat sig till en regeringsoduglig skock bråkmakare.

Major hade själv en pragmatisk hållning till Europatanken. Å ena sidan såg han värdet av det europeiska samarbetet, å andra sidan var han beredd att slå vakt om brittiska intressen. Denna politik gjorde emellertid många på partiets högerflygel besvikna. De hade röstat på Major och hoppats på en fortsatt hård linje gentemot Bryssel. Maastrichtavtalet och valutakrisen hösten 1992, då pundet tvingades ut ur ERM, och senare förbudet mot brittiskt nötkött i samband med galna-ko-sjukan gjorde att de euroskeptiska stämningarna kom att dominera torypartiet. Europapolitiken hade därmed förvandlats från en intern skiljeinje till ett oläkbara sår, som gjorde det konservativa partiet omöjligt att styra.

Sex och korruption

Ständiga europapolitiska strider och en knapp och krympande majoritet i parlamentet gjorde att Major aldrig lyckades ta initiativet i den politiska debatten. Samtidigt drabbades torypartiet av en aldrig sinande ström av sex- och korruptionsskandaler. En parlamentsledamot hittades död efter en avancerad sexlek, en annan hade en affär med en 17-årig nattklubbsvärdinna, en tredje hade tagit emot stora belopp från en varuhusägare för att ställa frågor i underhuset och så vidare. Under sådana omständigheter var det inte oväntat att Tony Blair kom att formulera den politiska dagordningen.

John Major var en grå och träkig politiker. Men, precis som Seldon skriver, var han knappast en misslyckad premiärminister. Han gjorde vad han kunde. Problemet var bara att hans parti förvandlat sig till en regeringsoduglig skock bråkmakare. Och det kunde inte ens Majors pragmatism rä på. I stället kom mannen som inte hade några fiender i sitt parti att sluta som premiärministern som visserligen älskade sitt parti, men avskydde sin parlamentsgrupp.

SVEND DAHL

Citatet

När en representant för den politiska makten slarvar med dagisräkningar eller köper en Toblerone för "skattebetalarnas pengar" går drevet dagligen i veckor och månader. En sexskandal i ett stort läkemedelsföretag håller för löpet i månader och år. Men frågan huruvida Nordens största tidning samarbetat med ett gäng hobbynästister för att publicera hot som inte existerar, är i dagsläget inte vårt mer än en högerspalt på sidan 23 i Expressen. Av detta får var och en dra sina egna slutsatser.

– Erik Blix
i Metro, 2/3.